

Samenwerkingsconvenant tussen het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, het hoogheemraadschap van Rijnland en Het Waterschapshuis inzake het voorgenomen experiment met internetstemmen

Overwegende:

dat de minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties op basis van de Experimentenwet Kiezen op Afstand kan bepalen dat tijdens verkiezingen als bedoeld in de Kieswet experimenten plaatsvinden met het oog op nieuwe voorzieningen die de kiesgerechtigde buiten Nederland in staat stellen om zijn stem met behulp van informatie- en communicatietechnologie uit te brengen.

dat het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties het voornemen had de Nederlandse kiezers in het buitenland de mogelijkheid te geven om bij de Tweede-Kamerverkiezingen in mei 2007 te stemmen via internet.

dat gegeven de vervroegde Tweede Kamer verkiezingen het experiment in mei 2007 geen doorgang zal vinden en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties alsnog een experiment wil houden, uitgaande van een, nog vast te stellen, verkiezingsdatum in de tweede helft van november 2006.

dat het hoogheemraadschap van Rijnland en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in een samenwerkingsprotocol (9 december 2003) afspraken hebben gemaakt over het gebruiksrecht van een door Rijnland ontwikkelde stembienst (Rijnland Internet Election System, RIES) voor het gebruik daarvan door het ministerie ten behoeve van 3 experimenten.

dat de minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties op grond van voornoemd samenwerkingsprotocol verzoekt gebruik te maken van het afgesproken gebruiksrecht.

dat in het samenwerkingsprotocol is afgesproken dat verdere afspraken omtrent het gebruiksrecht in onderling overleg zullen worden uitgewerkt.

dat het hoogheemraadschap van Rijnland medehouder is van een octrooi op een uitvinding ('DES virtueel stembiljet') die gebruikt wordt in de stembienst. Het hoogheemraadschap van Rijnland heeft met de andere octrooihouder een regeling van mede-eigendom gesloten waarin onder meer is geregeld dat beide partijen het recht hebben om de uitvinding te gebruiken c.q. te licentiëren voor alle andere internetverkiezingen die geen verband houden met waterschapverkiezingen in Nederland en in alle andere landen waar octrooirchten worden verleend. Verder is geregeld dat elke partij zijn eigen deel van de mede-eigendom in het octrooi mag overdragen. Het hoogheemraadschap van Rijnland heeft aangegeven bereid te zijn met de Staat der Nederlanden in overleg te treden over de voorwaarden, waaronder het hoogheemraadschap – bij het bereiken van overeenstemming over deze voorwaarden - zijn deel van het mede-eigendom in het octrooi aan de Staat zou kunnen overdragen.

dat Het Waterschapshuis de uitvoeringsorganisatie voor de waterschappen is op het gebied van Informatie en Communicatie Technologie en mede namens het hoogheemraadschap van Rijnland de stembienst met stemmen via internet doornontwikkelt, beheert en uitvoert.

dat de waterschappen het voornemen hebben in 2008 haar kiezers de mogelijkheid te geven voor de bestuursverkiezing te stemmen via internet en per brief. De waterschappen gebruik zullen maken van de door het hoogheemraadschap van Rijnland ontwikkelde stemdienst.

dat het algemene doel van het project Kiezen op Afstand van de minister voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties het vergroten van het stemgemak voor de kiezers is.

dat gezien de doelstelling van de minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties met het experiment en het voornemen van de waterschappen om in 2008 alle Nederlandse stemgerechtigden de mogelijkheid te geven te stemmen via internet en per brief, partijen kunnen profiteren van wederzijdse ervaringen en hiervan gebruik kunnen maken voor het experiment in 2006 en de verkiezingen van 2008.

dat de samenwerking zich in het bijzonder richt op de invulling die wordt gegeven aan de waarborgen van het stemproces in het algemeen en in het bijzonder het stemgeheim, de toegankelijkheid, transparantie, controleerbaarheid, en integriteit.

dat het hoogheemraadschap van Rijnland met haar toeleveranciers het voornemen heeft uitgesproken om de software van de stemdienst in een open-source licentievorm algemeen beschikbaar te stellen;

dat de uitvoering van het project Kiezen op Afstand door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties ondergebracht is bij de Stichting ICTU.

De partijen.

1. De minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties (BVK), de heer mr drs A. Nicolai,
2. Het hoogheemraadschap van Rijnland, vertegenwoordigd door de dijkgraaf
3. Het Waterschapshuis, vertegenwoordigd door de voorzitter van het bestuur

verklaren het navolgende te zijn overeengekomen:

1. Stemdienst voor het stemmen per internet

De partijen zoeken samenwerking op het terrein van stemmen via internet en zetten zich gezamenlijk in voor het realiseren van de wederzijdse doelstelling: het opdoen en uitwisselen van ervaringen met het experiment van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) voor stemmen in 2006 en het stemmen per internet voor de waterschapsverkiezingen in 2008. In dat kader levert het Waterschapshuis de stemdienst voor stemmen via internet voor het experiment in 2006. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de stemdienst voor stemmen via internet (RIES) die door het hoogheemraadschap van Rijnland en het waterschap De Dommel in 2004 is toegepast.

Het Waterschapshuis zal de stemdienst uitvoeren volgens de Service Level Agreement Elektronisch Kiezen op Afstand 2006, zie bijlage 1. Ten behoeve van het experiment bij de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer zal Het Waterschapshuis in overleg met het project Kiezen op Afstand een aantal aanpassingen doorvoeren aan de stemdienst RIES.

2. Begroting

Het ministerie van BZK verstrekt Het Waterschapshuis een bijdrage in de kosten van de levering van de stembus. Deze bijdrage is tot stand gekomen op basis van de open begroting Stembus K0A, welke als bijlage 2 is bijgevoegd.

Op basis van nader te bepalen zal door Het Waterschapshuis worden gefactureerd, de begroting wordt zonder schriftelijke overeenstemming niet overschreden.

Ingeval van wijzigingen in de uitvoering van de stembus is de open begroting de leidraad voor een aanpassing van de bijdrage van het ministerie van BZK.

3. Communicatie

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelatie zal de rol van de waterschappen bij de ontwikkeling van de stembus voor stemmen via internet in de externe communicatie benadrukken. Daarnaast zal de rol van Het Waterschapshuis bij de uitvoering en doorontwikkeling worden aangehaald. Het hoogheemraadschap van Rijnland, Het Waterschapshuis en de Unie van Waterschappen mogen in algemene zin communiceren over de samenwerking met het stemmen via internet maar zullen op relevante punten hierover overleggen met het ministerie. Het ministerie is verantwoordelijk voor de communicatie over de uitvoering van het project Kiezen op Afstand maar zal hierbij op relevante punten overleggen met Het Waterschapshuis.

4. Planning

Partijen respecteren de volgende planning, uitgaande van een verkiezingsdatum in november 2006, doch niet eerder dan 15 november 2006.

De stembus zal in zijn volledige omvang op 1 augustus 2006 opgeleverd worden voor acceptatietesten door BZK. Vanaf 6 juli kan een aanvang gemaakt worden met het testen van de module 'voting window'. Op 1 oktober 2006 is de stembus operationeel en in actief beheer door het Waterschapshuis. De registratieperiode voor Kiesgerechtigden die woonachtig zijn in het buitenland (art D3 Kieswet) start per heden en eindigt 6 weken voor de dag der stemming in Nederland. Kiezers die in Nederland wonen maar op de dag der stemming in het buitenland zijn (art M1 Kieswet) hebben tot 4 weken voor de dag der stemming de tijd om zich te registreren. De stemming zelf begint op de vierde kalenderdag voor de dag van stemming in Nederland om 7:30 uur en sluit op de dag van stemming in Nederland om 21:00. De stemopneming dient direct daarna aan te vangen en dient zo snel mogelijk (voor 12 uur volgende dag) afgerond te zijn.

5. Rechten op resultaten

Elk der partijen heeft het recht de aan haar door de andere partij ter beschikking gestelde resultaten voor zichzelf te gebruiken, doch uitsluitend ten behoeve van de uitvoering van de samenwerking, bedoeld in dit convenant. Zij zal die resultaten niet ter beschikking stellen aan derden of door derden laten gebruiken zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de andere partij, aan welke toestemming redelijke voorwaarden verbonden kunnen worden. Partijen zullen deze toestemming op redelijke gronden altijd goedkeuren.

Na afloop van de samenwerking hebben partijen het recht aan haar door de andere partij ter beschikking gestelde resultaten te gebruiken, voor welk doel dan ook.

Activiteiten van partijen binnen de samenwerking kunnen leiden tot uitvindingen of andere te beschermen intellectuele eigendommen. De intellectuele eigendomsrechten komen te berusten bij de partij die het voorwerp van het intellectuele eigendomsrecht gecreëerd heeft. De andere partij wordt in de gelegenheid gesteld een gebruiksrecht of een licentie op redelijke gronden te verwerven.

Het ministerie van BZK mag in het kader van de samenwerking zelfstandig, of in opdracht daartoe door derden, alle broncode en systeemdokumentatie aan een inspectie onderwerpen met het oog om te verifiëren of de stembus voldoet aan de waarborgen.

6. Doorgang experiment

Indien de verkiezingsdatum vastgesteld wordt op een datum voor 15 november zal het experiment geen doorgang vinden.

Bij gebreken aan de stembusdienst en bij andere (onvoorziene) omstandigheden kan het experiment op een nader moment nog worden geannuleerd. In dat geval zullen de kiezers hun stem uitbrengen per brief. Bij het annuleren van het experiment zullen lopende verplichtingen door het ministerie van BZK worden vergoed. Alle partijen spannen zich in om de schade voor de andere partijen zoveel mogelijk te beperken.

7. Conflicfbeheersing

Ieder geschil tussen partijen terzake van deze overeenkomst zal bij uitsluiting van de gewone rechter worden beslist bij wege van bindend advies.

Het bindend advies zal uitgebracht worden door de voorzitter en directeur van het Waterschapshuis en de directeurs van respectievelijk de directie Constitutionele Zaken en Wetgeving van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de Stichting ICTU.

In geval van een geschil, geeft de meest gerede van partijen aan de andere partij schriftelijk te kennen, dat er sprake is van een geschil, alsmede een summier opgave van hetgeen naar het oordeel van die partij het onderwerp van het geschil is.

Zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk binnen 10 werkdagen na de dagtekening van het hiervoor bedoelde bericht, zal de projectleider van de meeste gerede partij een schriftelijke probleemanalyse opstellen en aan de andere partij doen toekomen. De projectleider van de andere partij krijgt de gelegenheid binnen 10 werkdagen een antwoord op de probleemanalyse te geven.

De probleemanalyse zal in ieder geval bestaan uit: een analyse van de feiten en - mogelijke - oorzaken, die aan het probleem ten grondslag liggen, - voor zover mogelijk - de juridische kwalificatie en de financiële consequenties daarvan, alsmede oplossingen voor het geschil.

Op basis van de probleemanalyse en het daarop gegeven antwoord zullen de bindend adviseurs het geschil beslechten binnen 25 werkdagen na ontvangst van het antwoord op de probleemanalyse.

Indien de bindend adviseurs niet of niet-tijdig tot een eensluidend advies kunnen komen, zijn partijen gerechtigd het geschil alsnog voor de gewone rechter te brengen.

Den Haag,

Den Haag,

Den Haag,

De minister voor Bestuurlijke
Vernieuwing en Koninkrijksrelaties,

De dijkgraaf van het
hoogheemraad van Rijnland,

De voorzitter van
Het Waterschapshuis

Atzo Nicolai

Bijlagen: 1. Service Level Agreement Elektronisch Kiezen op Afstand 2006
2. Begroting

Samenwerkingsconvenant Kiezen op Afstand 2006

pagina 4 van 4

SERVICE LEVEL AGREEMENT

Behorende bij het experiment met internetstemmen Kiezen op Afstand voor de verkiezing voor de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (te houden in november 2006).

Dit document maakt onderdeel uit van het Samenwerkingsconvenant Kiezen op Afstand 2006 dat door de minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties, het hoogheemraadschap van Rijnland en Het Waterschapshuis is gesloten.

Ondergetekenden verklaren akkoord te zijn met de inhoud,

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Directeur Constitutionele Zaken en
Wetgeving

Het Waterschapshuis

directeur

1 Inhoudsopgave

1	Inhoudsopgave	2
2	Omschrijving van de dienstverlening	3
2.1	Definitie begrippen	3
3	Eisen aan de kwaliteit van de dienstverlening	4
3.1	Ondersteunen bij opstellen van documentatie, instructie- en voorlichtingsmateriaal	4
3.2	Inrichten stemdienst	4
3.3	stemdienst	5
3.4	Ondersteuning	8
3.5	Aanlevering gegevens t.b.v. verantwoording en evaluatie van het Experiment	9
4	Eisen aan de besturing	10
4.1	Rapportage	10

2 Omschrijving van de dienstverlening

Dit Service Level Agreement maakt onderdeel uit van het samenwerkingsconvenant tussen het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (hierna BZK) en het hoogheemraadschap van Rijnland en het Waterschapshuis (hierna: WSH). De geschillenregeling van het convenant is ook van toepassing op dit document. Het WSH levert in het kader van dit convenant diensten aan BZK.

Tot de opdracht behoren de volgende diensten:

1. Het op basis van een door BZK aangeleverd elektronisch bestand met kiezersgegevens genereren van een elektronisch bestand waarin stemcodes en adresgegevens van kiesgerechtigden zijn opgenomen, waarmee het print service bureau de stembescheiden voor de kiesgerechtigden kan maken;
2. Het mogelijk maken dat de kiesgerechtigden gedurende de daarvoor opengestelde periode kunnen stemmen met in achtneming van de waarborgen die wettelijk voor het stemproces gelden;
3. Het, conform de geldende wettelijke vereisten, leveren van informatie t.b.v. de stemopneming;
4. Het genereren van de informatie die nodig is om verantwoording af te leggen over het verloop van de verkiezingen en het experiment;
5. Actief meewerken aan een helpdesk die de kiesgerechtigden zowel voorafgaand, tijdens als na de stemming zal ondersteunen;
6. Het leveren van een website waarmee kiesgerechtigden kunnen controleren dat hun stem correct is verwerkt.
7. Actualiseren en leveren van functionele, technische, configuratie, beveiligings- en alle overige relevante documentatie;
8. Verzorgen van huisvesting en faciliteiten voor het stembureau, beheerders van de stemdienst en adviesteam van BZK.

De service levels die in dit document zijn vastgelegd hebben betrekking op de stemdienst die WSH in het kader van deze overeenkomst uitvoert.

2.1 Definitie begrippen

De definities zoals vastgelegd in het samenwerkingsconvenant zijn onverkort van toepassing op dit document.

Registratieperiode: 17 juli 2006 tot en met 24 oktober 2006.

Stemperiode: 18 november 2006 07:30 tot en met 22 november 21:00.

3 Eisen aan de kwaliteit van de dienstverlening

3.1 Ondersteunen bij opstellen van documentatie, instructie- en voorlichtingsmateriaal

WSH ondersteunt BZK bij het opstellen van documentatie, instructie- en voorlichtingsmateriaal ten behoeve van het Experiment. WSH is zelf verantwoordelijk voor het opstellen van instructiemateriaal voor haar eigen medewerkers, welke afgestemd wordt met BZK.

3.2 Inrichten stemdienst

3.2.1 Sleutelgeneratie

- sl. 1 WSH genereert tijdig voor de verkiezing alle benodigde cryptografische sleutels op een veilige wijze, mede op basis van elementen die door BZK worden aangeleverd.
- sl. 2 WSH slaat de cryptografische sleutels en de daarbij gebruikte of benodigde wachtwoorden op een veilige wijze op, met uitzondering van de elementen die door BZK zijn aangeleverd (hiervoor is BZK zelf verantwoordelijk).

3.2.2 Verwerking kiezersregister

- sl. 3 BZK verstrekt de gegevens van de kiesgerechtigden in drie afzonderlijke leveringen van het zgn. K10 bestand. Via deze drie leveringen ontvangt WSH het volledige kiesregister met alle relevante persoons- en adresgegevens van alle kiezers conform de door WSH in het functioneel ontwerp beschreven specificaties. Het WSH is niet verantwoordelijk voor de juistheid van de kiezersgegevens in deze bestanden.
- sl. 4 WSH levert binnen één werkdag na iedere levering van het K10 bestand een bestand (zgn. C10 bestand) met stemcodes aan het printservicebureau, op grond waarvan deze alle stembescheiden kan printen. WSH genereert daarnaast op aangeven van BZK een aantal vervangende stemcodes en een aantal validatie codes. WSH garandeert dat in het C10 bestand niet meer en niet minder kiezers zitten dan de optelsom van kiezers, vervangende stemcodes en het aantal validatie codes.
- sl. 5 WSH garandeert dat zij het C10 bestand, en elke kopie hiervan, vernietigt direct nadat het printservicebureau de stemcodes heeft verzonden. Van de vernietiging zal zij een verklaring opstellen.
- sl. 6 WSH genereert, direct na levering van het derde K10 bestand een totaal C10 bestand waarin alle stemcodes voor kiesgerechtigde kiezers, vervangende stemcodes en validatiecodes zijn opgenomen. WSH garandeert dat de stemcodes in het totaal bestand gelijk zijn aan de stemcodes in de drie afzonderlijke C10 bestanden.
- sl. 7 WSH moet de door BZK aangeleverde gegevens van politieke groeperingen en kandidaten conform de door WSH in het Functioneel Ontwerp beschreven specificaties in één keer kunnen verwerken.

- SL 8 WSH genereert op basis van het totaal C10 bestand en de bestanden met politieke groeperingen en kandidaten binnen één werkdag het referentiebestand.
- SL 9 WSH levert direct na generatie alle te publiceren bestanden aan BZK en staat in voor de inhoudelijke juistheid. BZK zal de bestanden direct daarna publiceren.
- SL 10 WSH levert ten tijde van de stemopneming alle te publiceren bestanden direct aan het stembureau en staat in voor de inhoudelijke juistheid. BZK zal de bestanden direct na ontvangst van het stembureau publiceren.
- SL 11 WSH deponert waar van toepassing bestanden bij een door BZK aangewezen notaris.
- SL 12 WSH zal mutaties op de kiezersgegevens, wegens het verstrekken van vervangende stembescheiden door de helpdesk van BZK, op dagelijkse basis verwerken in de periode tussen het genereren van het referentiebestand (SL9) en twee dagen voor de stemming.
- SL 13 Voor donderdag 16 november 9:00 uur wordt het gemuteerde referentiebestand inclusief referentiewaarde aan BZK geleverd, zodat deze tijdig aangeleverd kan worden voor publicatie in de Staatscourant van vrijdag 17 november.
- SL 14 Het is WSH niet toegestaan de inhoud van K10, K40 en K50 te wijzigen. Indien wijzigingen nodig zijn kan dit alleen door een nieuwe aanlevering van K10, K40 en K50 door BZK.

3.3 stemdienst

In deze paragraaf zijn de service levels opgenomen die betrekking hebben op de stemdienst.

3.3.1 Openstellingperiode

- SL 15 De stemdienst moet opengesteld zijn in de stemperiode. De servers van de stemdienst zullen in de periode van vier weken voorafgaand aan de stemperiode aangeven dat dit het adres van de stemdienst is, maar dat de stemming nog niet is gestart.

3.3.2 Openstellingtijd

- SL 16 Gedurende de Stemperiode is de stemdienst continu beschikbaar (24 uur per dag) behoudens eventuele technische storingen.
- SL 17 De stemdienst dient binnen 1 seconde (exclusief netwerkvertraging) nadat de voorzitter van het stembureau kenbaar heeft gemaakt dat de stemming is beëindigd, geblokkeerd te kunnen worden voor het uitbrengen van stemmen.
- SL 18 De stemdienst dient binnen 1 seconde (exclusief netwerkvertraging) nadat de voorzitter van het stembureau kenbaar heeft gemaakt dat de stemming is geschorst, geblokkeerd te worden voor het uitbrengen van stemmen en binnen 1 seconde, nadat de voorzitter van het stembureau kenbaar heeft gemaakt dat de schorsing is beëindigd, de stemming weer te hervatten. De termijn van één seconde in het geval van hervatting van de stemming na schorsing is exclusief de tijd die benodigd

is om het systeem te herinitialiseren.

3.3.3 Gepland onderhoud

SL 19 Gedurende de Stemperiode vinden geen wijzigingen of gepland onderhoud in de ICT-infrastructuur van WSH plaats die van invloed zijn of kunnen zijn op de beschikbaarheid van de stemdienst.

3.3.4 Back-up van de stemdienst

SL 20 Gedurende de Stemperiode draagt het WSH er zorg voor dat minimaal eens per half uur een volledige back-up plaats vindt van de inhoud van de database van de stemdienst, om zo het verlies van stemmen bij een technisch falen in de servers van de stemdienst te beperken tot maximaal de stemmen die in dat half uur zijn uitgebracht.

SL 21 De back-up systematiek mag niet leiden tot vermindering van de beschikbaarheid gedurende de Stemperiode.

SL 22 Het WSH beperkt het automatisch vastleggen van gegevens in log-bestanden op een dusdanige wijze dat er geen directe relatie kan worden gelegd tussen een stemtransactie en een kiezer. Ten behoeve van het oplossen van storingen of onderbrekingen van de stemdienst, dan wel ter voorkoming of bij bestrijding van externe aanvallen op de stemdienst - kan dergelijke informatie wel worden vastgelegd. Indien dergelijke informatie na de verkiezing op verzoek van BZK wordt overgedragen voor de verantwoording en de evaluatie is WSH niet meer verantwoordelijk voor eventuele relaties die op basis van dergelijke informatie gelegd kan worden tussen stem en (computer van) kiezer.

3.3.5 Performance

95% van alle stemtransacties dienen binnen 5 seconden na het ontvangst van de stem door **de stemdienst** te zijn afgerond met een bevestiging naar de Kiezer. De performance dient gemeten te worden op het koppelvlak tussen de ICT-infrastructuur die onder verantwoordelijkheid valt van WSH en de infrastructuur van derden.

SL 23 WSH heeft een inspanningsverplichting om ervoor te zorgen dat de bevestiging van de stemtransactie zo spoedig mogelijk door de Kiezer wordt ontvangen. Mocht een kiezer in onzekerheid verkeren of zijn stem is ontvangen, bijvoorbeeld door het uitblijven van de bevestiging daarvan bij de kiezer, dan verkrijgt de kiezer automatisch de status door nogmaals met zijn stemcode 'in te loggen'. Heeft de kiezer al gestemd en is zijn stem goed ontvangen, dan wordt dat weergegeven en krijgt hij opnieuw zijn ontvangstbevestiging.

3.3.6 Capaciteit

SL 24 De stemdienst dient een technische capaciteit te hebben van minimaal 50.000 kiezers.

SL 25 De stemdienst moet in staat zijn om alle stemmen in 1 dag (24 uur) te kunnen verwerken. Dit betekent dat per dag (24 uur) 50.000 internetstemmen verwerkt moeten kunnen worden. Hieronder

is niet inbegrepen andere data (ongeldige stemmen of elektronische bestanden) die aangeboden wordt aan de stembienst.

3.3.7 Beschikbaarheid

WSH is verantwoordelijk voor het waarborgen van de beschikbaarheid van de stembienst.

SL 26 WSH bewaakt actief de beschikbaarheid van de stembienst gedurende de Openstellingperiode en garandeert dat gedurende de Openstellingperiode de stembienst minimaal 98,5 % van die periode beschikbaar is. Dit betekent dat de stembienst in de Stemperiode in totaal maximaal **99 minuten** onbeschikbaar is (uitgaande van een Stemperiode van **5 dagen (109,5 uur)**).

De stembienst is onbeschikbaar wanneer één of meer Kiezers niet van de stembienst gebruik kunnen maken door het niet beschikbaar zijn van de stembienst zelf, of wanneer oplevering van gegevens ten behoeve van stemopneming of verantwoording over het Stemproces niet kan plaatsvinden.

Onder de definitie van onbeschikbaarheid in het kader van dit service level wordt NIET inbegrepen de onbeschikbaarheid die voortvloeit uit de situatie dat er op een gegeven moment meer kiezers hun stem willen uitbrengen dan het maximum aantal simultane sessies voor internet stemmers toestaat.

In geval van niet beschikbaar zijn van de stembienst, zowel door oorzaken binnen als buiten de verantwoordelijkheid van WSH, kan het Stembureau besluiten de stemperiode op een later tijdstip te sluiten, om zo kiezers alsnog de mogelijkheid te geven hun stem uit te brengen.

Nadere afbakening beschikbaarheid bij stemmen per PC:

- De beschikbaarheid heeft betrekking op alle voorzieningen van de stembienst die onder verantwoordelijkheid vallen van WSH. De voorzieningen die door de WSH aan de Kiezer worden verstrekt (bijvoorbeeld een software applicatie) en die essentieel zijn om gebruik te maken van de stembienst vallen ook onder de reikwijdte van het begrip beschikbaarheid.
- De beschikbaarheid heeft geen betrekking op voorzieningen die de Kiezer geacht wordt zelf te hebben (computer, operating systeem, telefoon, stroomvoorziening, etc.) of op voorzieningen die niet onder de verantwoordelijkheid van WSH vallen.

3.3.8 Maximale storingsduur

WSH is verantwoordelijk voor het signaleren van storingen en het herstellen van de functionaliteit van de stembienst. Daarbij gelden normen ten aanzien van de maximale duur van storingen. Deze normen worden bepaald door de impact van een storing en de periode waarin deze plaatsvinden.

SL 27 In onderstaande tabel is per categorie de norm ten aanzien van de maximale storingsduur weergegeven. Bij het niet uit kunnen voeren van de validatietransactie geldt onderstaande tabel niet.

Periode	Blokkerend voor de kiezer	Blokkerend voor de verantwoording ¹	Overig
Vanaf start Stemperiode tot 48 uur voor het einde van de stemperiode op 222 november 2006	Maximaal 2 klokuren	Maximaal 4 klokuren	Maximaal 8 klokuren
De laatste 48 uur van de stemperiode	Maximaal 1 klokuur	Maximaal 2 klokuren	Maximaal 4 klokuren

Tabel 1: maximale storingsduur per categorie

De storingsduur betreft de periode tussen het signaleren van de storing door WSH en het herstel van de dienstverlening. In het geval dat een storing eerder bij de Helpdesk van BZK gemeld wordt, betreft de storingsduur de periode tussen het aanmelden van de storing door de Helpdesk bij de WSH en het na acceptatie door de aanmelder afsluiten van de melding.

3.3.9 Schorsing

SL 28 WSH zal per direct de volgende informatie aanleveren aan het stembureau zodat deze een formeel besluit kan nemen omtrent de noodzaak van schorsing van de stemming:

- beschrijving van de aard van de storing/incident/probleem die het stemproces (dreigen) te verstoren/onderbreken;
- beschrijving en de (verwachte) tijdsduur van de storing/incident/probleem en de consequenties daarvan voor het verdere verloop van de stemming.

SL 29 In geval van schorsing draagt het WSH er direct zorg voor dat de inhoud van de elektronische stembus zeker gesteld wordt.

3.4 Ondersteuning

In deze paragraaf zijn de service levels opgenomen die betrekking hebben op de 2e lijns ondersteuning die WSH levert aan de helpdesk van BZK en de ondersteuning die geleverd wordt aan het stembureau. De Helpdesk van de BZK richt zich er op om kiezers zowel voorafgaand, tijdens als na de Stemperiode te ondersteunen.

SL 30 Gedurende de Stemperiode is altijd minimaal één persoon uit het team (dat gelet op art 37 lid 3 van het Tijdelijk Experimentenbesluit Kiezen op Afstand uit minimaal twee personen bestaat) dat het beheer voert over de stemdienst beschikbaar en bereikbaar voor de helpdesk van BZK om te ondersteunen of te adviseren bij het afhandelen van meldingen van kiezers.

SL 31 Informeren van het Stembureau en/of het adviesteam van BZK over de voortgang van de afhandeling van storingen die het stemproces (dreigen te) onderbreken vindt direct plaats. Het

¹ Met fouten die blokkerend zijn voor de verantwoording wordt bedoeld fouten die het onmogelijk maken om de vereiste verantwoordingsinformatie (rapportages, bestanden etc.) te leveren.

informereren van de helpdesk van BZK over de voortgang van de afhandeling van vragen en de overige storingen vindt minimaal één keer per uur plaats.

3.5 Aanlevering gegevens t.b.v. verantwoording en evaluatie van het Experiment

WSH dient tijdens en direct na de stemperiode informatie aan te leveren ten behoeve van de verantwoording over het verloop van de verkiezingen voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

- SI. 32 WSH levert tijdens de stemperiode elk uur (of in een met het stembureau nader te bepalen frequentie) een rapportage aan het stembureau over de voortgang van de stemming. In de rapportage staat minimaal vermeld: het aantal uitgebrachte stemmen, eventuele storingen / beveiligingsincidenten en de voortgang van het oplossen hiervan.
- SI. 33 WSH levert direct na sluiting van de stemming het elektronische bestand met ontvangen stemmen op aan het stembureau.
- SI. 34 WSH levert binnen 2 uur na sluiting van de stemming alle uitslagen en -rapportages en het elektronische bestand met verwerkte ontvangen stemmen op aan het stembureau.
- SI. 35 WSH levert voor 1 december 2006 informatie op aan BZK die verband houdt met evaluatie van het Experiment, mits deze informatie praktisch op redelijk condities beschikbaar te maken is, en zonder dat daarmee het stemgeheim in gevaar kan komen.

4 Eisen aan de besturing

4.1 Rapportage

SLA rapportage

WSH levert gedurende de Stemperiode dagelijks vóór 12.00 uur (Nederlandse tijd) een schriftelijke SLA-rapportage op, waarin voor alle relevante service levels uit deze SLA (met de aanduiding SL) is aangegeven of WSH de dienst volgens deze afgesproken service levels heeft geleverd. Daarnaast is in deze rapportage indien van toepassing aangegeven wat de reden is van het niet halen van service levels en een rapportage over de voortgang van lopende verbeteracties.

Begroting stemdienst KOA

Ontwikkelingskosten KOA proof maken RIES Publiek	€ 100.000,00
Koppeling RIES Publiek aan telefoonstemmen (IVR)	€ 50.000,00
Begeleiding diverse testen en gebruikersproef	€ 90.000,00
Productie in 2007	€ 223.000,00
Evaluatie	€ 10.000,00
Projectmanagement	€ 30.000,00
TOTAAL	€ 503.000,00